

Much Dutch in America

De historische roman laat ons het verleden beleven, niet van buitenaf, zoals de geschiedschrijving met zijn strenge claim van wetenschappelijke verifieerbaarheid, maar van binnenuit, waarbij dan een mengvorm van waarheid en waarschijnlijkheid ontstaat. Voorbeelden hiervan zijn te vinden op elke bladzijde van de in Noord-Amerika gesitueerde historische roman van Dirk Vellenga, *Het boek Rinnering*. Het historisch moment van de overgang van de in 1625 gestichte Hollandse kolonie Nieuw-Amsterdam in handen van de Engelsen wordt als volgt beschreven: „In de vroege ochtend van zaterdag 6 september 1664 ziet dominee Johannes Megapolensis vanuit het ruim van Stuyvesants boerderij Engelse schepen oprukken naar de haven van Nieuw-Amsterdam. Het is al gebeurd. Een verdwaald kanonschot in de grijze lucht, dat was alles. De Engelsen hebben geruisloos de kolonie Nieuw-Nederland in bezit genomen. Op zondagmorgen luiden de klokken van het stadhuis en wordt de overgave voorgelezen. Het is de stomme schuld van de Compagnie, wordt er gemompeld. Niemand grijpt naar de wapens, er worden niet eens vuisten gebald.”

De datum, de namen, de acte van overgave, dat zijn de feiten. Het mompelen en de gebalde vuisten, zo zal het wel geweest zijn. Door mee te kijken met de personages, kan de lezer zich een aanwezige getuige wanen. De geschiedenis wordt hem niet aangereikt als een documentaire, maar als een verhaal, met alle mogelijkheden van identificatie, meekijken en meevoelen. Vellenga maakt van die mogelijkheden rijkelijk gebruik.

Zijn verhaal begint „op een kalme junidag in 1642 onder de Schreierstoren in Amsterdam”, wanneer een Friese jongen, Jabik, inscheept naar Rensselaerswijck, een Nederlandse kolonie in Amerika, „een brutale Hollandse rechtshoek in de eenzaamheid, vijftig kilometer langs de Hudson”. Jabik houdt een dagboek bij, een boek van herinnering, dat meer is dan een dagboek want het bevat passages die, hoewel in de verleden tijd gesteld, een profetisch karakter lijken te hebben; men zou er bijvoorbeeld in kunnen lezen dat de Amerikaanse presidentenschappen van twee Roosevelt worden voorspeld. Het kan mogelijk ook de naam verklaren van de familie Rinnering waarvan Jabik de stamvader is. Vellenga heeft dat boek eigenlijk tot hoofdpersoon van zijn boek gemaakt en

komt aan het eind zijn eigen verhaal binnen om te vertellen hoe hij zichzelf aanhaakt bij de familie Rinnering en hoe het boek Rinnering in zijn bezit is gekomen.

Dat is één van de rode draden in deze historische roman. Er zijn er meer. In de historische roman beperkt de auteur zich doorgaans tot situering in één enkele historische periode, waarbij één enkele persoon of familie centraal wordt gesteld. Niet aldus Vellenga. Zijn rode draden betreffen drie en een halve eeuw Amerikaanse families van Nederlandse afkomst, de Rinnerings, de Vanderbilts, de Roosevelts, de Fonda's. Die laatste drie families zijn als dynastieën: menig lid ervan heeft een belangrijke rol gespeeld in de Amerikaanse geschiedenis, op het gebied van economie, politiek en entertainment. Door vervlechting van deze rode draden geeft Vellenga samenhang aan zijn boek, terwijl anderzijds daardoor een panoramisch, zij het noodzakelijkerwijs fragmentarisch, beeld van de Amerikaanse geschiedenis ontstaat. Eerst is dat vooral een beeld van onderaf. In de oudste flarden geschiedenis zien we vooral boeren, brouwers, handelslieden, de immigranten van het eerste uur. Vellenga laat goed zien hoezeer de dominees een belangrijke rol speelden, niet alleen voor religie en moraal, maar ook voor de culturele coherentie. Ze blijven preken in het Nederlands. Later zal het Nederlands het moeten afleggen tegen het Engels. Op een bepaald moment moet worden geconstateerd dat „de jongeren nauwelijks nog iets begrijpen van Leg Duts. Dominees en schoolmeesters hebben de taak om de Taal te bewaren. Zij spreken niet van Leg Duts, of Low Dutch, maar van de taal. „Alles wat bij de Nederlands hervormde kerk hoort, is in de Taal”, zeggen ze.” *Het boek Rinnering* vertelt ook op onnavolgbare wijze het verhaal van de Nederlandse integratie in de Verenigde Staten.

Tegen het einde van het boek is het historische perspectief er overwegend één van bovenaf. De verhalen gaan over de gearriveerden - captains of industry, presidenten, filmsterren. Eén van Vellenga's motieven moet zijn geweest om van beroemdheden de Hollandse en Friese wortels bloot te leggen. Vellenga wijst op het bestaan van een Holland Society, met regelmatige bijeenkomsten en prominente leden. Deze zijn trots op hun Hollandse afkomst. Hoe waar dat is heb ik zelf ervaren toen ik tijdens een congres een Amerikaanse geleerde mij hoorde verzekeren dat in zijn contreien, rond Grand Ra-

pids in Michigan, waar de eminente Amerikaanse neerlandicus Lagerwey aan het Calvin College jarenlang onze taal doceerde, de uitspraak kan worden gehoord dat „who isn't Dutch isn't much”. Vellenga suggereert dat juist door hun bereidheid tot assimilatie de geïmmigreerde Hollanders hun prestige hebben kunnen verwerven. Het excentrieke, onbehouwen en soms weerzinwekkende gedrag van sommige voorvaders doet daar weinig aan af. We leven mee in de intimiteit van Cornelius Vanderbilt, die in de vorige eeuw het fortuin van een roemruchte kapitalistenfamilie stichtte, door keihard ondernemerschap en door nooit een sigaar weg te geven. Zes eieren, een lamskotelet, een stapel toast, een grote kop thee met twaalf scheppen suiker, vormden zijn ontbijt. Hij praatte plat, spuugde tabaksfluimen tegen de gordijnen, liet een modderspoor op de tapijten achter en strekte zijn handen uit naar alle vrouwenbipsen in de buurt.

En wat te zeggen van een andere Hollander die zijn rol kreeg te spelen in de Amerikaanse geschiedenis? Vellenga laat Lucas Rinnering in dienst komen bij Philip John Schuyler, de held van de slag bij Saratoga van 1777, waarbij de Amerikaanse onafhankelijkheidsstrijders de Engelsen een beslissende nederlaag toebrachten. Lucas treft de aan loslijvigheid lijdende generaal aan, terwijl deze zich ontlast op een ton. „Lucas herkent onmiddellijk de ziekelijke geur van pappekak. Dan buigt Schuyler zich bevend naar voren, zijn lichaam buigt zich bijna dubbel. Lucas ziet de ruggegraat door het witte hemd heen. Een grote onderbroek hangt vormeloos om Schuylers enkels. Lucas wacht tot het gorgelen, zuigen, zuchten en spoelen is afgelopen en helpt de generaal dan overeind. De gehavende billespleet wordt schoongeveegd...” Wie dat leest denkt „Alsjeblieft. Dat vind ik niet in de geschiedenisboekjes”.

De grote vraag in Vellenga's boek is deze: is het boek Rinnering echt? Hij geeft zelf toe dat er twijfels zijn. Terecht lijkt me, het Boek Rinnering zou wel eens een neefje van het *Oera Linda Boek* kunnen zijn. Maar de vraag mag wat mij betreft met een tegenvraag worden beantwoord: doet het er toe?

Aart van Zoest

DIRK VELLENGA, *Het boek Rinnering. Vier eeuwen met de Fonda's, Vanderbilts, Roosevelts en ander Nederlands-Amerikaanse geslachten*, Conserve, Schoorl, 1994, 435 p.

DWB
DIETSCHER WARANDE & BELFORT

Meer Warande dan Belfort

„Zo moeten literaire tijdschriften zijn: aantrekkelijk, vol nieuwe verhalen, en met essays die uit overtuiging geschreven zijn, en niet vanuit de een of andere sombere schoolse verplichting.”

Jessica Durlacher in Vrij Nederland

Een jaarabonnement op DWB kost 1400,- BEF voor 800 pagina's proza, poëzie, foto's, theater, essay, gespreid over zes tweemaandelijks afleveringen.

Voor studenten, CJP-ers, Club 001-leden en 65 plussers is er een abonnement met korting (995,- BEF)

Ik neem een abonnement op DWB

NAAM EN VOORNAAM

STRAAT EN NR.

POSTCODE

WOONPLAATS

HANDTEKENING

Ik stort vandaag nog 1400,- BEF / 995,- BEF op rekening 431-0562231-86 van Uitgeverij Peeters, Bondgenotenlaan 153 te Leuven met vermelding ABONNEMENT DWB

Stuur deze bon naar
DWB, Postbus 137,3000 Leuven 3